basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA VUNHARHU (P3)

MUDYAXIHI/KHOTAVUXIKA 2026

TIMARAKA: 100

NKARHI: Tiawara ti3

Papila leri ra swivutiso ri na tipheji ta 5.

SWITSUNDZUXO NA VUXOKOXOKO

1. Papila leri ra swivutiso ri avanyisiwile hi swiyenge SWIMBIRHI:

   XIYENGE XA A: Xitsalwana (50)
   XIYENGE XA B: Xitshuriwa xa xitsalwambiko (2 x 25) (50)

2. Hlamula xivutiso XIN'WE eka XIYENGE XA A na SWIMBIRHI eka XIYENGE XA B.

3. Tsala hi ririmi leri u kamberiwaka hi rona.

4. Sungula xiyenge XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji YINTSHWA.

5. U fanele ku kunguhata (xikombiso: hi ku tirhisa mepe wa miehleketo/ dayagiramu/chati ya nkhuluko/marito ya nkoka), hlela na ku hlayisisa ntirho wa wena. Nkunguhato wu fanele ku RHANGELA xitshuriwa (eka pheji leyi rhangelaka xitsalwana/xitsalwambiko).

6. Minkunguhato hinkwayo yi fanele ku kombisiwa hindlela leyi kombisaka leswaku i minkunguhato. U tsundzuxiwa ku ba nkhwati u hingakanya eka minkunguhato hinkwayo.

7. U tsundzuxiwa swinenenene ku tirhisa nkarhi wa wena hindlela leyi landzelaka:

   XIYENGE XA A: Timinete ta kwalomu ka 100
   XIYENGE XA B: Timinete ta kwalomu ka (2 x 40) 80

8. Nombora tinhlamulo ta wena kahle ku ya hilaha tinhlokomhaka ti nomboriweke hakona eka papila leri ra swivutiso.

9. Nhlokomhaka YI NGA KATSIWI loko ku hlayiwa marito.

10. Tsala swi basa no vonaka.

XIYENGE XA A: XITSALWANA

XIVUTISO XA 1

SWILERISO:

- Hlawula nhlokomhaka YIN'WE ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwana lexi nga na marito ya le xikarhi ka 400–450 (tipheji ti2–2½) hi yona.
- U nga tsala NHLOKOMHAKA kumbe NOMBORO ya xivutiso.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.

1.1 A ndzi nge he engeti na siku na rin'we! **[50]**

1.2 Lava vuyeriwaka hi ntshuxeko lowu Nelson Mandela a wu lweleke i vatsongo. **[50]**

1.3 Loko nhlayo ya le henhla ya vantshwa va Afrika-Dzonga a yo kuma mintirho. **[50]**

1.4 Timfanelo ta vadyondzi eswikolweni ta pfuna ti tlhela ti onha. **[50]**

1.5 Ku va tiko ri fambisiwa hi mfumo wa nhlengelo swi kahle. Pfumela kumbe u kaneta. **[50]**

Xiyaxiya swifaniso leswi landzelaka kutani u hlawula xin'we xa swona u tsala xitsalwana hi nhlokomhaka leyi ku fikelaka emiehleketweni. Tsala nomboro ya xivutiso (1.6, 1.7 KUMBE 1.8).

LEMUKA: Ku fanele ku va na ku yelana exikarhi ka hungu ra xitsalwana xa wena na xifaniso lexi u xi hlawuleke.

1.6

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.earth.org.za] **[50]**

1.7

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.freepik.com] **[50]**

1.8

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.carspinners.com] **[50]**

NTSENGO WA XIYENGE XA A: 50

XIYENGE XA B: XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO

XIVUTISO XA 2

SWILERISO:

- Hlawula tinhlokomhaka TIMBIRHI ntsena leti u ti twisisaka swinene kutani u tsala switsalwambiko hi marito ya le xikarhi ka 180–200 (pheji yi1) hi tona.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Sungula nhlamulo yin'wana na yin'wana eka pheji yintshwa.

2.1 PAPILA RA XIMFUMO/MAFUNDZA

U pasile Giredi ya 12 kutani u lava ku ya eyunivhesithi yo karhi u ya dyondzela ntirhovutomi lowu u wu tsakelaka. Tsalela yunivhesithi yoleyo papila. **[25]**

2.2 IMEYILI

Ma ha ku sungula xipano xa bolo kambe mi pfumala switirhisiwa swo tlanga hi swona. Tanihi matsalana wa xipano, tsalela meyara wa xifundzantsongo xa ka n'wina imeyili u kombela ku pfuniwa. **[25]**

2.3 NHLUTO

Mi akeriwile xidorobana endhawini ya le ka n'wina. Tanihi un'wana wa vaxavi, tsala nhluto wa xidorobana lexi. **[25]**

2.4 ATIKILI YA MAGAZINI

Ku na vanhu lava sindzisaka van'wamabindzu ku hakela mali yo va sirhelela eka swigevenga. Tsala atikili ya magazini hi mhaka leyi. **[25]**

2.5 N'WANGULANO

Mufana u amukeriwile exibedhlele endzhaku kaloko u n'wi bile a vaviseka loko mi ri eku tlangeni kutani mutswari wa wena u boheka ku hakela mali ya vutshunguri. Tsala n'wangulano exikarhi ka wena na mutswari wa wena. **[25]**

2.6 MATIMU YA MUFI

Hahani wa wena u lovile endzhaku kaloko a dyile swakudya leswi ku ehleketeriwaka leswaku a swi ri na chefu. Tsala matimu lama nga ta hlayiwa hi siku ro n'wi heleketa endlwini ya yena yo hetelela. **[25]**

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 50
NTSENGO WA TIMARAKA: 100